

Fakta om fordommer

Klassekampen 6. des. Forfatter: Cora Alexa Døving, Cora Alexa Døving, forsker ved Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter

KRONIKK

Cora Alexa Døving

Tirsdag lanserte Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) rapporten «Holdninger til jøder og muslimer i Norge 2017». Rapporten anbefaler en nasjonal handlingsplan mot muslimfiendtlighet. Hvorfor det?

Undersøkelsen avdekker tre ulike typer av holdninger: Fordommer, følelser (som sympati eller motvilje) og ønske om sosial avstand til hverandre (nabo/vennskap og lignende). Rapporten inneholder også en studie der jøder og muslimer ble spurt om erfaringer og holdninger til hverandre. Hva sier funnene om holdninger til muslimer, og muslimenes holdninger til jøder?

Undersøkelsen viser at fordommer mot muslimer er sterkt utbredt i den norske befolkningen. Samtidig mener et betydelig flertall at tiltak for å bekjempe muslimhets er nødvendig. Dette er to gode grunner for en handlingsplan.

De som har svart på undersøkelsen ble bedt om å ta stilling til en rekke påstander som er kjent fra muslimfiendtlig tankegods. Her er noen eksempler: Utsagnet «muslimer passer ikke inn i et moderne vestlig samfunn» støttes av 36 prosent. 39 prosent mener at «muslimer utgjør en trussel mot norsk kultur». Nesten en av tre mener at «muslimer ønsker å ta over Europa» og hele 42 prosent er enig i at «muslimer ikke vil integreres i det norske samfunnet». På den annen side er det over halvparten som er enige i at «muslimer er gode norske borgere».

Sammenholdt fant vi at 34 prosent har utpregede fordommer mot muslimer. Et interessant funn er at de samme fordommene er langt mindre utbredt i det jødiske utvalget enn i befolkningen for øvrig. Kanskje har jødene en minoritetsbevissthet som fører til sensibilitet overfor fordommer mot minoriteter generelt?

Negative følelser og ønske om sosial avstand overfor muslimer ble også uttrykt av mange, men tallene er lavere enn når det gjelder fordommer. Nesten 30 prosent har en viss motvilje mot muslimer, og samlet sett er det 19,6 prosent som vil mislike å ha muslimer som naboer eller i vennekretsen.

Enhver negativ fordom mot muslimer kan ikke karakteriseres som muslimfiendtlighet. Begrepet er et samlebegrep for et sammenfall mellom utbredte fordommer, følelse av motvilje og i tillegg et ønske om sosial avstand. Muslimfiendtlige holdninger i befolkningen ligger på 27 prosent. Også her skiller det jødiske utvalget seg ut ved sterkere grad av sympati, og de støtter i større grad enn befolkningen at muslimhets bør bekjempes.

Fordommer blant muslimer har også blitt målt. Spørreskjemaet inneholdt påstander som bygger på stereotypiske forestillinger om jøder. Det muslimske utvalget støttet disse i større

grad enn befolkningen generelt. Sterkest støtte fikk påstander som «jøder har altfor stor innflytelse over amerikansk utenrikspolitikk» (48,5 prosent) og en av fire mener at «jøder har altfor stor innflytelse over internasjonal økonomi». Når vi la sammen hvor mange som ga støtte til flere av påstandene, fant vi at 28,9 prosent i det muslimske utvalget hadde utpregede fordommer mot jøder (tilsvarende i befolkningen var 8,3 prosent).

I lys av dette er det et interessant funn at muslimenes sympati med jøder er på samme nivå som befolkningens. Få uttrykker motvilje, og en betydelig majoritet muslimer er positive til å ha jøder som nabo og venner. Dette er eksempler på at fordommer mot en gruppe ikke nødvendigvis innebærer følelser som motvilje overfor individer som tilhører gruppen.

Jøder og muslimer har noen felles erfaringer som minoritet. Over en tredjedel av muslimene og over en fjerdedel av jødene svarer at de i løpet av det siste året har opplevd at personer har gitt dem en følelse av ikke å høre til i det norske samfunnet. Både det jødiske og muslimske utvalget har da også svart at de selv mener de deler noen felles erfaringer som minoritet, og et klart flertall tror at de kan samarbeide mot fordommer og diskriminering.

Et positivt funn er at befolkningens følelsesmessig motvilje mot muslimer er lavere enn graden av fordommer: Fordommer er lettere å endre enn antipati. Et annet positivt funn er at behovet for å bekjempe muslimhets gjenkjennes av en betydelig majoritet.

Det er også oppløftende at majoriteten i det muslimske utvalget svarer nei på spørsmål om de føler at institusjoner som skole, helsevesen og politi har behandlet dem urettferdig på grunn av religiøs tilhørighet. Dette tyder på at utbredelsen av fordommer vi finner i befolkningen ikke har endret viktige prinsipper om likebehandling i sentrale samfunnsinstitusjoner.

Fordommene som her avdekkes, består i generaliserende forestillinger om hvordan muslimer er. De er mer voldelige, de vil ikke integreres og så videre. Slike påstander tillater ikke individuelle forskjeller, og de stemmer ikke med det virkelige bildet av en sammensatt befolkning som den muslimske.

Når fordommer og følelser av antipati virker sammen, kan det rettferdiggjøre en virkelighetsforståelse der man mener at muslimer som sådan bør ekskluderes fra fellesskapet. En fjerdedel av befolkningen har denne type muslimfiendtlige holdninger. Dette er alvorlig i et land der likeverd og mangfold er et politisk ideal. En handlingsplan mot muslimfiendtlighet vil forhåpentlig utfordre fordommer. Og ikke bare for de politiske idealenes skyld.